

“És difícil de presentar reivindicacions comunes amb els assalariats tan dividits”

Quina opinió en teniu, de la reforma laboral?

—Es tracta, amb aquesta última reforma, de collar més el caragol. Hem viscut trenta anys de reformes laborals i totes han anat en el sentit de flexibilitzar el mercat laboral, entenent això de la flexibilitat en un sentit molt concret: de permetre que els empresaris puguin fer ús de la mà d'obra a la carta. Al rerefons de totes les reformes fetes fins ara hi ha la idea que l'empresari és un benefactor que dona feina a la societat i per això cal donar-li facilitats. Al final, i per molt lapidari que parega, passa que se socialitza el cost de la crisi i se'n privatitzen els beneficis.

—**La paraula flexibilitat sembla que siga màgica. Tothom la fa servir com si fora la solució de tots els problemes.**

—El llenguatge i la càrrega simbòlica que tenen en aquest moment certes paraules ens juga males passades. El discurs hegemònic ens fa veure que hem de ser flexibles perquè aquest món requereix una adaptació contínua. I si no t'adaptes és problema teu. També pareix com si fora inevitable d'adaptar-se, sense qüestionar el fons de l'assumpte. Partim d'unes anàlisis que no qüestionen els models de producció i de consum de les nostres societats; no es qüestionen actituds relatives al medi, el benestar social, les desigualtats...

—**Al final fa la sensació que la classe treballadora està més desarmada que mai.**

—Un dels principis del moviment obrer, quan va sorgir, era que com més problemes hi havia la gent més es despertava i lluitava. Ara veiem just el fet contrari. Com s'ha aconseguit això? Molt fàcil: tot estenent la idea que no hi ha cap més manera de progressar que no siga la competència feroç; dient que la mà d'obra, en una societat tecnològicament avançada, és exceden-

Maria Poveda (València, 1951) és directora del departament de Sociologia de la Universitat de València i especialista en qüestions relatives a feina i desocupació. En aquesta entrevista explica com ho ha fet el sistema per carregar el fracàs propi sobre l'esquena dels treballadors.

tària; i recurrent al tòpic de la falta de formació de la mà d'obra —la qual cosa és una gran mentida.

El resultat de tot això és que s'accepta com a inevitable la pròpia situació i el desocupat se sent culpable. És a dir, s'individualitza el fracàs. El desocupat s'explica la seua situació perquè “em falta alguna cosa”. Si “sóc major”, perquè “ja no tinc edat”; si “sóc jove”, és que “em falta experiència”; si “sóc dona”, perquè “tinc restriccions de temps”... És a dir, acabem endossant les culpes a la víctima. Això vol dir que la víctima se sent en condicions de vulnerabilitat i, al damunt, agraït. En l'actual classe treballadora hi ha més conformisme que abans.

—**S'imposa el divideix i venceràs.**

—Exactament. És una divisió entre treballadors i desocupats, però a més entre els treballadors també es gene-

ren ruptures i discontinuïtats. Només cal veure les primeres mesures que es van presentar, les d'abaixar el sou dels funcionaris. Per què? Perquè és molt acceptable socialment: la idea que és un sector privilegiat és molt estesa. És una manera de crear divisions entre els treballadors en benefici propi i en detriment seu.

—**La classe treballadora està pitjor ara que no pas fa unes quantes dècades?**

—És complicat de dir-ho en termes absoluts, però sí que podem afirmar que la flexibilització ha creat una situació que fa molt més vulnerables els treballadors. I la vulnerabilitat introdueix por, i la por introdueix disciplina entre els treballadors. Això ho tenen molt assumit els joves: com més dòcil i calladet, més possibilitat de no ser acomiadat. I, en el cas dels treballadors, totes les reformes del mercat laboral poden afavorir l'efecte de substitució dels treballadors més antics i cars pels treballadors més joves i barats i molt més dòcils, sense una experiència de cap reivindicació laboral. Tot plegat deixa un escenari descoratjador: no hi ha cap garantia que els joves d'avui dia puguin millorar la situació respecte a la dels seus pares, que és una cosa que fa cinquanta anys semblava del tot òbvia.

—**Parlàveu de la vulnerabilitat. Això de la “feina per a tota la vida” ha quedat obsolet. Quines conseqüències té això en la identitat de les persones?**

—Al contrari que abans, la identitat de les persones, sobretot dels més joves, no es vehicula a través de l'ocupació, perquè avui dia la mobilitat i la inestabilitat al lloc de la feina no ho permet. Avui sóc repartidor de butà i demà sóc forner. Això és una ruptura respecte a les identitats socials lligades a la identitat laboral. Sorgeixen, alesh-

res, identitats que van més lligades als hàbits de consum. Crec, amb tot, que la feina continua essent molt important en la construcció de la identitat.

—**S'ha diluït la consciència de classe?**

—Ideològicament, als segles XIX i XX, hi predominava la idea de l'enfrontament de la classe obrera amb el capital i això va anar canviant durant el segle XX. Amb l'assoliment d'un cert nivell d'estat del benestar, sembla que es trenca la idea de l'enfrontament entre el capital i el treball i es trasllada a un enfrontament entre el ciutadà i l'estat.

D'una altra banda, l'estructura laboral tradicional de la fàbrica —una planta plena de treballadors amb uns mateixos interessos— s'ha transformat. Aqueixa unitat i aqueixa identificació que hi havia abans entre els treballadors s'ha trencat perquè les empreses funcionen amb unitats més menudes, hi ha gent amb contractes diferents, l'empresa treballa amb empreses subsidiàries... De manera que on abans hi havia un grup molt gran de treballadors ara hi ha diversos grups de treballadors amb interessos diferents i aspiracions diferents. Dins les empreses hi ha treballadors que se senten més pròxims als interessos de l'empresa. És a dir, s'han produït moltes divisions entre els assalariats. Això dificulta que es presenten reivindicacions amb interessos comuns.

D'una altra banda, cal tenir en compte la manipulació ideològica dels mitjans per a trencar la idea de classe obrera. La idea que impera és la del ciutadà i el consumidor.

—**Té sentit parlar de classe obrera? Quan ho dius sembla que parles dels dinosaures. Continua tenint vigència el terme?**

—Depèn de si hi volem donar vigència o no. És com el capitalisme, que ara quasi ni s'esmenta. La classe obrera d'avui dia no pot ser com era al principi, és a dir, la classe obrera identificada amb la indústria, perquè moltes coses han canviat. Aquella classe obrera industrial ja no existeix, però sí que tenim una població que resta obligada a treballar per a viure. I en aquest contracte en què l'obrer ha de vendre la seua feina en canvi d'un salari, està en

PRATS I CAMPS

unes condicions de desavantatge contra qui el contracta. Aquest intercanvi desigual no ha millorat gens. Al contrari. Amb les noves formes de contractació i les noves formes de regulació laboral, el treballador es troba en inferioritat de condicions.

Hi ha qüestions que són passades. Qualsevol diu avui dia que és marxista. Això quasi et desqualifica. Hi ha coses que s'han devaluat molt. Avui els treballadors en lloc de parlar d'*obres* parlen d'*operadors*.

—**En un moment determinat es va pensar que amb més formació, els treballadors esdevindrien més conscients dels seus drets laborals i que això beneficiaria la classe treballadora. Però ha passat ben bé el fenomen contrari. Ha millorat la formació de la gent, però n'ha minvat la capacitat de reivindicació.**

—En certs sectors d'aquests treballadors s'ha creat una consciència de classe mitjana que necessita marcar certes distàncies respecte a la classe treballadora. Cal afegir-hi que s'ha estès la idea que açò és una competició i guanya qui arriba primer. Cadascú es fa responsable de la seua trajectòria, el seu triomf o el seu fracàs. Aquesta individualització fa que les lluites es mantinguin en un pla individual. Els valors predominants i connotats positivament fan referència a la competitivitat, l'adaptació, la flexibilitat... En canvi, no es valora la cooperació, la

sostenibilitat econòmica, la democràcia social...

—**Els principals sindicats fa temps que perden afiliats i la percepció respecte a aquestes organitzacions no és pas gaire bona. Què els passa, als sindicats?**

—Els partits socialdemòcrates tenen un problema: han de servir els amos, però amb un capitalisme humà. I els sindicats estan atrapats en aquesta mateixa lògica. Totes les transformacions a partir de la crisi dels anys 70 han anat en la direcció de fer mal als sindicats, dient que impedièren l'economia de mercat, que mantenien posicions immobiliàries... Han hagut de lluitar contra això, perquè les empreses volien organitzar el treball en unitats més menudes, per dificultar-hi la influència dels sindicats. L'estructura ocupacional no afavoreix gens els sindicats.

D'una altra banda, els sindicats han pecat un poc del compromís amb la pròpia reproducció. Els sindicats viuen en aquests moments gràcies als afiliats (que són de certs sectors majoritaris, com els funcionaris i les grans empreses) i han hagut de tenir-los molt en compte a l'hora de presentar determinades reivindicacions. Per exemple, al sector de l'automòbil, on encara tenen molt de poder. És lògic que en una societat que a l'inici de la crisi es proposava el canvi de model productiu, els sindicats reclamen al govern ajudes per als automòbils? Des de la visió dels

treballadors del sector, això està molt bé, però des d'una perspectiva més de fons, té cap sentit? Coses com aquesta es poden defensar des d'una lògica de protecció dels treballadors, però no més enllà.

—**I en un mercat laboral tan individualitzat, s'hi poden donar respostes col·lectives?**

—S'hi haurien de poder donar respostes col·lectives, perquè les respostes individuals no van enlloc. La força dels treballadors està a presentar reivindicacions col·lectives. Hi ha quatre privilegiats que poden presentar reivindicacions individualment, però la majoria de treballadors saben perfectament que són substituïbles.

—**En algunes cases l'home es queda sense feina i la dona és l'única que hi aporta un sou. Més enllà del fet esporàdic, això pot originar canvis de més volada?**

—Al principi de la crisi, el primer sector que va començar a perdre llocs de treball va ser la construcció, un sector molt masculinitzat. Vaig fer la meua tesi sobre les actituds davant la desocupació i quedava palès que els homes es quedaven molt més descol·locats i no necessàriament canviaven la seua actitud respecte a allò que fan a casa. Moltes responsabilitats continuaven recaient en la dona. Això d'ara pot trencar un poc la divisió sexual dels papers, però no necessàriament. En tot cas, la casuística és molt ampla. Però, en general, així com els homes es veien molt ben representats en el film *Los lunes al sol*, en el cas de les dones, caldria parlar més bé de *Los lunes en*

casa. Les dones que tenen responsabilitats familiars troben mil coses a fer dins de casa. No ho viuen com un temps inútil, mentre que per als homes les coses de casa els pareixen sense cap valor, perquè la seua identitat va lligada a la feina productiva. En canvi, en el cas de les dones tenen una doble identitat: com a treballadora i com a

“Les dones, al contrari que els homes, no viuen la desocupació com un temps inútil”

mantenidora de la llar. No tenen sentiment d'inutilitat.

—**Durant aquesta crisi es parla molt dels cursos de formació i de la importància que tenen per a reconvertir la mà d'obra. Quina era l'actitud de les persones que vau entrevistar per a la tesi respecte a la formació?**

—Ara s'obliga a acceptar curssets de formació en trenta dies. La pregunta seria: és necessària la formació? Tots els treballadors tenen les mateixes necessitats de formació? Es van creant llocs de feina d'acord amb la formació que se'ls dona? O simplement, com s'ha fet en les anteriors crisis, es fa servir el curs de formació com una manera de tenir els treballadors entretinguts i controlats i, de passada, aguditzar el sentiment d'indivi-

dualització del fracàs? La generalització dels cursos de formació implica assumir que el fracàs és la teua formació, però en realitat no és això. En alguns aspectes, els cursos són una despesa innecessària. No es pot convertir els desocupats en *cursetistes* professionals. La formació no crea ocupació i els problemes del mercat laboral quasi mai no tenen a veure amb una manca de formació dels desocupats, perquè els llocs de feina que es creen no requereixen persones gaire formades, amb excepcions. El problema, en general, no és aquest. Hi ha moltes mentides i molts tòpics al voltant dels cursos de formació.

—**Us atreviu a fer un pronòstic de la vaga.**

—Crec que cal eixir al carrer a demanar allò que ens correspon. La manifestació és una manera de recuperar el sentit d'allò que és col·lectiu. La qüestió és que no sé fins a quin punt tindrà bons resultats, perquè els treballadors estan molt desmobilitzats i hi ha molta por de perdre la feina. Si el resultat no és molt bo ens haurem de tapar les orelles perquè els mitjans, la socialdemocràcia, els liberals... diran que no ha servit de res, que una vaga general és una pèrdua de temps i un despropòsit en temps de crisi. També cal entendre els recels, perquè si bé ara els sindicats s'han ajuntat i han convocat la vaga, també és cert que han estat molt de temps tocant la viola, mentre hi ha problemes de fons que ni tan sols no es consideren. Però, així i tot, cal fer la vaga.

Violeta Tena

La seva connexió fàcil, ràpida i segura amb Europa, amb el món.

Barcelona **Europa**

- ◆ El primer port espanyol en tràfic internacional.
- ◆ El port capdavanter de la Mediterrània i del sud d'Europa.
- ◆ El port de creuers núm. 1 d'Europa i el cinquè del món.
- ◆ El primer port a obtenir la certificació de qualitat ISO 9001.

Una connexió mai vista

Port de Barcelona
www.portdebarcelona.es

Entitat beneficiària del fons de cohesió de la Unió Europea